

svar er helt ny og nyt er ogsaa Afsnittet om Retsregler. Det egentlige Hovedafsnit turde dog være det følgende — 2. Binds Kap. III, — hvor det funktionelt-sociologiske især kommer til Orde. Der bliver her ganske naturligt skelnet mellem de gamle Byer og de nyanlagte (Byer og Bydele), thi disse to Arter kan rumme forskellige Forudsætninger for Gaders, Torves og Havnes Funktioner. Ogsaa specielle Bybygningsopgaver — som Befæstningsanlæg — hører med i denne Sammenhæng.

Den samme stramme Disposition af Stoffet, som er gennemført i de to første Bind, bliver ogsaa fulgt i det 3. Bind. Maalet er her at vise, hvorledes den nye Regeringsform, Enevælden, greb ind i vore Byers Forhold, specielt deres Bybygning, og hvilke Resultater man naaede. Kun Hovedstaden voksede i Folketal og nye Kvarterer opstod, men ellers maa man indrømme, at det trods al god Villie kun var kummerligt, hvad man for denne Perodes Vedkommende kunde føre sig til Indtægt. Der opførtes i vore Købstæder ikke noget industrielt Byggeri, ingen Bygninger til Administration og Retspleje eller til social Forsorg, værd at tale om.

Værket er planlagt med endnu to Bind, der skal føre Udviklingen frem til 1870, og Forfatteren vil da, naar det er ført til Ende, have Fortjenesten af at have givet os en Skildring af vore Byer set under et fælles Synspunkt.

Victor Hermansen.

Indenfor Lærdomshistorien er Runestudiets Udvikling gennem Tiderne et Felt af betydelig Interesse og det ikke blot for Disciplinen selv, men ogsaa for det Lys, det kaster over de tilstødende Fag. Derfor maa det hilses med Glæde, at Erik Moltke nu — med Støtte af Carlsbergfondet — udsender Førstebindet af sit stort-anlagte Værk om vore ældste Runetegnere: *Jon Skonvig og de andre runetegnere. I. Billeder og kilde-text* (= *Bibliotheca Arnemagnæana. Supplementum Vol. I, 1956, 240 s.*) og derved giver os et meget væsentligt Bidrag til Runologiens Historie i Danmark og Norge.

Ganske vist bringer den udkomne Del kun selve Billederne, medens det følgende Textbind vil skildre Forskningen og Forskerne, men der er alligevel god Grund til at gøre opmærksom paa Værket allerede nu. Selvom den endelige Døm maa opsættes, indtil Afslutningen er udkommet, har de gengivne Tegninger nemlig saa megen Værdi, at man godt kan bedømme dem for sig.

Med *Monumenta Danica* grundlagde Ole Worm i 1643 det runologiske Studium i Danmark, men det er blevet paavist af Fr. Orluf (1921), at han i Hovedsagen byggede sine Afbildninger og Læsninger paa Jon Skonvigs Tegninger. Det er Erik Moltkes

Fortjeneste, at han nu fremlægger hele dette Kildemateriale og supplerer det med Tegninger af de senere Runetegnere: Søren Abildgaard, M. F. Arendt, J. Kornerup, Heinrich Hansen og, størst af dem alle, Magnus Petersen. Naar man sammenligner Ole Worms »Træsnit« med Skonvigs Tegninger, — og dette kan man let gøre, idet de i den foreliggende Udgave er afbildet ved Siden af hinanden — forekommer det næsten i de fleste Tilfælde utroligt, at Skonvig er Kilden. Den Skærer, der har arbejdet for Ole Worm, maa have taget sig saa store Friheder, at der maaske aabner sig nye Perspektiver i Forholdet mellem Skæreren og hans Forlæg. I denne Forbindelse kan det nævnes, at der under de fleste af Ole Worms »Træsnit« staar, at de er Metalsnit. Her vil Textbindet formentlig bringe Oplysninger, der nok kan paaregne Interesse. Det har nemlig hidtil været god Latin, at Metalsnit (dvs. »Træs-
Snit udført i blødt Metal) kun har spillet en underordnet Rolle i Bogillustreringens Historie. Ole Worms Runeværk vil da ved sin særlige tekniske Fremstilling af Billederne faa ny Betydning.

Vi kan altsaa nu med Moltkes Værk gaa bag om Ole Worm og maa efter Fremkomsten af Skonvigs Tegninger frakende Ole Worms Afbildninger enhver Værdi, hvorimod hans Text og Kommentar stadig beholder deres. Desværre er Skonvigs Runestengengivelser ikke primære Kilder, men Rentegninger af de Skitser, han gjorde Ansigt til Ansigt med Originalerne. Og endnu mere desværre har Skonvig som Tegner kun rangeret lige med et Barn, endda et meget ungt. Man se f. Ex. hans Gengivelse af Gesing-Stenens korsbærende Lam, der er kommet til at ligne en underernæret Reje, eller hans kostelige Tegning af den store Jellingsten. Derimod har Skonvig — siger Moltke — efter Omstændighederne været god som Runetegner og som Regel gengivet Indskrifterne langt bedre end Søren Abildgaard et Aarhundrede senere.

De sex Haandskrifter (AM. 366—371 Fol.) indeholder dels danske, dels norske Mindesmærker. De tre første Hefter er tegnet af Jon Skonvig i Slutningen af 1620'erne og behandler de danske Runesten. Hertil er der i det foreliggende Værk knyttet et rigt og højst interessant Sammenligningsmateriale, der rækker fra Ole Worms Monumenta til Moltkes egne Fotografier. De tre sidste Hefter er fra 1620'erne og 1630'erne og skyldes tre forskellige Tegnere: Jon Skonvig, Peter Alfsen og en Anonym. Hefterne stammer alle fra Norge og er ikke blot af stor Betydning ved de udførlige Texter (AM 370 Fol. er allerede trykt i Suhms Samlinger II. 3. S. 34—43), men ogsaa derved, at Tegningerne foruden Runemonumenterne gengiver en Mængde andre Antikviteter. Her findes f. Ex. de ældste Afbildninger af Helleristninger.

Victor Hermansen.